

Звіт директора
ОЗО «Ратнівський ліцей №1 Ратнівської селищної ради»
Катерини Власюк про діяльність у 2023-2024 навчальному році
(14.06.2024р.)

Шановні присутні! Маю честь звітувати перед найбільшим колективом серед закладів освіти нашої громади. Перш за все скажу, що протягом цього навчального року я працювала на 3 посадах: директор ліцею до 12 лютого 2024р., 2 місяці виконувала обов'язки директора ОЗО і з 19 квітня на посаді директора ОЗО. А це означає, що змінювалися установчі документи, підписи, ключі.....і т.п., що вимагало виняткової оперативності. 16 квітня відбувся конкурс на заміщення вакантної посади директора, за результатами якого Засновник – Орган управління – УГП - і я уклали контракт про моє призначення на посаду терміном на 6 років, тобто по 18 квітня 2030р.

Загальна інформація.

З 12.02.2024р. ОЗО має у своєму складі дві гімназії- філії, які, у свою чергу, мають у своєму складі дошкільні підрозділи. Тому мені доводиться вирішувати питання широкої компетенції – від дитячого садка до профільної старшої школи. У цьому звіті я зосереджу увагу в основному на функціонуванні ліцею, оскільки завідувачі філій уже прозвітували про їх діяльність. Наведу лише деякі статистичні дані. **Комарівська гімназія** – це 49 учнів (5 класів і 4 групи інд. форми навчання) та 23 педагогічних працівники. Середня наповнюваність класів 5, 4 - 2,1 учня на 1 педагога. **Конищенська гімназія** - 83 учні (9 класів) та 24 педагоги. Середня наповнюваність класів 9,2 - 3, 4 учня на 1 педагога. Ліцей – 732 учні (32 класи) – 71 педагогічний працівник. Середня наповнюваність класів у ліцеї 22,8 – 10,3 учнів на 1 педагога. Зараз я провожу разом із УГП невдячну роботу щодо оптимізації мережі класів Комарівської гімназії, яка невдовзі має стати початковою школою. З боку батьків та учителів цього закладу – величезний спротив, тому це важко.

Щодо ліцею. Ліцей має два корпуси, прийнятих в експлуатацію 1971 року та 1985р., загальною площею 6 880 кв. м. та земельною ділянкою площею 3,3га. У цьому навчальному році нарешті вдалося виготовити технічну документацію на усі приміщення і зареєструвати право власності. У витязі із Державного реєстру речових прав у графі Власники написано: Територіальна громада, Орган місцевого самоврядування, Ратнівська селищна рада. Також у цьому році виготовлено Декларацію на провадження господарської діяльності, у якій зазначено дозвільні документи – 2 ліцензії на провадження освітньої діяльності на рівні дошкільної освіти та на рівні повної загальної середньої освіти. Це дуже важливі документи. **Мережа.** У початковій школі функціонувало 11 класів із загальною кількістю 250 учнів, з них три проєктних класи: це 2-В, 3-В, 4-В – навчалися за освітніми програмами та навчальними планами науково-педагогічного проєкту «Інтелект України». Навчання за цим проєктом за рішенням батьків було продовжене у 5 класі цього навчального року. На наступний навчальний рік 20 батьків четвертокласників вирішили і надалі співпрацювати з «ІУ».

У цьому н.р. функціонувало 7 інклюзивних класів (8-В, 7-Б, 5-А, 3-А, 2-Б, 2-А та 1-Б), у яких було організовано навчання для 9 дітей з ООП, з них 1 учень з II семестру навчався на індивідуальній формі – педагогічний патронаж. Здобули повну загальну середню освіту 66 випускників, з них із ЗМ - 4, СМ – 2 та базову середню освіту – 68 учнів, з них 7 – з відзнакою. Станом на 1 вересня 2023 року навчанням були охоплені всі діти 6 років, а це 53 учні. На наступний рік до перших класів прийде 59 першокласників,

які уже зараховані на навчання наказом директора від 31.05.2024 року; 68 випускників початкової школи почнуть здобувати базову освіту у трьох 5 класах. Хочу зазначити, що у ліцеї приділяється велика увага вивченню іноземних мов: з 5 класу ми пропонуємо вивчати другу іноземну мову німецьку або польську. Вивчення двох іноземних мов одночасно – це одна із додаткових можливостей розвитку інтелекту дітей. Окрім того у класах, що навчаються за програмами «ІУ», англійська мова з 1 класу вивчається поглиблено, і у базовій школі замість 3 год на вивчення англійської відводиться 5. Не хочу, щоб у когось склалося враження, що іншим предметам приділяється менша увага. У пріоритеті, уже традиційно, предмети математично- природничого циклу та суспільно-гуманітарні науки. Про це свідчить вибір 10класниками предметів, які вивчаються на профільному рівні. У 10-х класах у цьому н.р. було організовано навчання з профільним вивченням у 10-А класі математики, у 10-Б – української мови, історії України та правознавства, 10-В клас вивчав на профільному рівні технології на базі МРЦ. В 11-их класах продовжувалося профільне вивчення обраних предметів. Уже кілька років підряд ми формуємо у старшій школі математичні та суспільно-гуманітарні класи. У 2024-25 навчальному році планується вивчення на профільному рівні знову ж таки математики, української мови, історії України та правознавства. Це дозволяє нам робити і наявна навчально-методична база і, звісно, висококваліфіковані кадри. **Кадрове забезпечення.** 31 вересня 2023 року у ліцеї працював 71 педагог, з них 1 - за сумісництвом (з 31.05.2024р. сумісник звільнена) і 1 – вихователь по супроводу дітей, які підвозяться із с. Комарове. Станом на зараз із загальної кількості (70) педагогів у ліцеї працює – **12 спеціалістів**, з них 7 – це асистенти вчителів, для яких не передбачені категорії, і 5 осіб, які ще не атестувалися; **7 – спеціалістів II кваліфікаційної категорії, 12 спеціалістів I кваліфікаційної категорії, 39 з вищою кваліфікаційною категорією, серед яких 22 зі званнями – 7 – вчителів – методистів, 15 – старших вчителів;** працювало 12 педагогів, які отримують пенсію за віком. Ліцей повною мірою забезпечений кваліфікованими педагогічними працівниками, вакансії заповнюються вчасно. Дирекція ліцею проводить кадрову політику з урахуванням освітньої програми, наповнюваності закладу та кваліфікації педагогічних працівників.

Головною умовою підвищення кваліфікації педагогічного колективу є **атестація**. У 2023-24 н.р. атестація педагогічних працівників вперше проводилася відповідно до Положення про атестацію, затвердженого наказом МОН від 09.09.2022р. № 805. Атестувалося 8 учителів, з них 1 позачергово. За результатами атестації 3 педагогам присвоєно кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», 1 – педагогічне звання «старший вчитель», 1 – педагогічне звання «вчитель-методист», 1 педагог підвищив свою кваліфікацію до спеціаліста II категорії, 1 – до спеціаліста 12 тарифного розряду, 1 педагогу підтверджено наявну кваліфікаційну категорію і звання. Оскільки нове положення залишило низку питань, які трактуються неоднозначно, у наступному навчальному році нас знову очікує НОВЕ положення про атестацію, принаймні так анонсують освітні експерти. І це буде добре)).

Одним із обов'язків керівника ЗЗСО є створення **внутрішньої системи забезпечення якості освіти та забезпечення її функціонування**. Така система у нас створена уже давно і функціонує - щороку здійснюється самооцінювання якості освіти за одним із чотирьох напрямів, а раз на 5 років – комплексне. З 02.10. по 31.12.2023 року було проведено самооцінювання за напрямом «Управлінські процеси закладу освіти». За результатами проведеної роботи підготовлені відповідні накази і висновки та оприлюднені на сайті ліцею. Рекомендації, вироблені за результатами самооцінювання,

враховуються при складанні освітньої програми ліцею та річного плану роботи. Нам залишилося провести ще комплексне самооцінювання, яке плануємо зробити протягом наступного навчального року. Оскільки у нас з'явилося ще дві філії логічно вивчити усі чотири напрямки у закладі вцілому, тим більше, що у гімназіях, які нещодавно стали філіями, самооцінювання не проводилося по жодному із напрямків.

Ознайомлю вас із узагальненими результатами самооцінювання за четвертим напрямом - управлінська діяльність

- У закладі освіти річне планування та відстеження його результативності здійснюється відповідно до стратегії розвитку. У наступному навчальному році маємо сформулювати нову стратегію розвитку нового опорного закладу та подати її на затвердження засновнику, як того вимагає ЗУ «Про освіту»
- У ліцеї є усі нормативно-правові документи, що регламентують діяльність ЗЗСО.
- Дирекція ліцею вивчає потреби учнів та працівників закладу, готує і доводить до відома засновника запити для задоволення потреб закладу освіти. У журналах реєстрації вихідної документації зареєстровано 47 звернень та клопотань директора до засновника з питань покращення матеріально-технічної бази закладу: забезпечення торфобрикетом та дровами; облаштування найпростіших укриттів; підвезення учнів 10-11-их класів з села Комарове та виділення коштів на паливо-мастильні матеріали для нього; забезпечення закладу будівельним піском для господарських робіт; купівлі комп'ютера, генераторів та енергозберігаючих ламп на спортивні споруди; організації класів з інклюзивним навчанням; закупівлі вікон; ремонту, випробування та перезарядження вогнегасників; встановлення камер відеонагляду; укомплектування класу безпеки; модернізації харчоблоку; замовлення матеріалів НУШ; встановлення тривожної кнопки з підключенням до пунктів централізованого реагування тощо.
- Розпорядок дня та розклад навчальних занять у ліцеї розроблено з урахуванням інтересів дітей, враховано вікові особливості учнів. Через необхідність чергування предметів в очному та асинхронному режимах розклад змінюється щомісячно. Через відсутність гарячого харчування загальна тривалість навчальних занять в очному режимі учнів 1-4 класів не перевищує 4 години, а 5-11 класів – 5 годин.
- У ліцеї забезпечується навчання та розвиток за індивідуальними освітніми траєкторіями дітей з особливими освітніми потребами.
- Дирекція ліцею контролює дотримання норм академічної доброчесності та вживає необхідні заходи, щоб протидіяти фактам можливих її порушень. Звернень щодо порушення академічної доброчесності у закладі освіти не зафіксовано.
- Дирекція ліцею сприяє підвищенню кваліфікації та добровільній сертифікації, постійному професійному вдосконаленню, заохочує та підтримує методичну роботу педагогічних працівників, їхню участь у професійних семінарах, курсах підвищення кваліфікації у різних формах, підготовку та публікацію матеріалів за темами професійної діяльності.
Свідченням цього є щорічна участь наших педагогів у сертифікації – системі зовнішнього незалежного оцінювання професійної діяльності. Окрім учасників, 2 педагоги цього року працювали експертами, які здійснювали вивчення роботи вчителів, що проходили сертифікацію, та навчаються також як експерти для проведення інституційного аудиту від ДСОЯО. Надається методична підтримка молодим педагогам вчителями-наставниками.
- Дирекція ліцею сприяє створенню комфортного психологічного клімату та атмосфери довіри між учасниками освітнього процесу, відкрита до діалогу з усіма учасниками освітнього процесу, постійно сприймає та враховує їхні пропозиції. Для пришвидшення комунікації з батьками та педагогічними

працівниками створено групи у соціальних мережах Viber та Telegram: «Батьківська громада ліцею», «Ліцей №1», «Класні керівники», де обговорюються актуальні питання діяльності закладу освіти.

- В умовах обмеженості ресурсів у ліцеї застосовуються форми негрошового стимулювання (проходження позачергової атестації з метою підвищення кваліфікаційної категорії та/або встановлення педагогічного звання) та методи морального заохочення: подяки, грамоти, почесні відзнаки. Директор не тільки сама оголошує подяки працівникам, але й робить подання для нагородження працівників на більш високому рівні: район, область, міністерство.
- У ліцеї створено інформаційний простір для забезпечення відкритості його діяльності (сайт, сторінки закладу в соціальних мережах, дошка оголошень, інформаційні стенди). Інформація, що розміщується на вебсайті та у соціальних мережах, стосується усіх аспектів діяльності та регулярно оновлюється.

Сприятливою умовою для організації якісного освітнього процесу є створення **єдиного** інформаційного простору закладу: адміністрації, вчителів, учнів, батьків. Ми його створили завдяки доступу до програмного забезпечення від Microsoft Office 365, який був наданий компанією безкоштовно. Єдина умова від компанії – щорічна оплата домену, що ми й продовжуємо робити. Планую у новому навчальному році до цієї платформи Teams долучити працівників та учнів філій, адже хмарні сервіси є повноцінним навчальним інструментом, який дозволяє освітньому закладу створити власний онлайн простір, допомагає зробити сам процес навчання відкритим і доступним для учнів, учителів, батьків. Окрім цього ми матимемо змогу вести чіткіший і дієвіший контроль за проведенням дистанційних уроків у філіях.

Із результатів самооцінювання випливає, що **управлінська діяльність дирекції** ліцею спрямована на створення умов для забезпечення прав і свобод учасників освітнього процесу. Враховуючи сучасні вимоги, стиль керівництва обираю демократичний, так як більшість рішень приймаються на основі врахування думки колективу й інтересів справи, створюється таке освітнє середовище, у якому наявні професійна співпраця і здорова конкуренція. Завдяки цьому у ліцеї наявне творче вирішення справ.

У закладі забезпечується виконання трудового законодавства, здійснюється попередній розподіл педагогічного навантаження і доводиться до відома вчителів до початку відпустки.

Налагоджена система управлінських дій щодо реалізації прав громадян та отримання повної загальної середньої освіти відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту». Відповідно до Інструкції з обліку дітей і підлітків шкільного віку здійснюється облік учнів по території обслуговування, не охоплених навчанням дітей шкільного віку немає. Ділова документація з питань зарахування учнів до закладу та їх вибуття ведеться відповідно до нормативних вимог. Зарахування та вибуття оформляється відповідними наказами директора ліцею із зазначенням причин вибуття. Дані про учнів нового прийому заносяться до алфавітної книги.

За звітний період було видано - 245 довідок; 1064 наказів, направлено 74 звернень до засновника щодо різних питань діяльності закладу. Надійшло також 10 звернень громадян, які були зареєстровані, вивчені і на усі було надано письмові аргументовані відповіді.

Адміністрація та педагогічний колектив ліцею прагнуть розвиватися у напрямку цифровізації освітнього процесу. З 1 вересня 2023 року було впроваджено електронні класні журнали та електронні щоденники на платформі «Нові знання». Ця платформа

дозволяє автоматизувати процес ведення шкільної документації, що робить освітній процес більш прозорим та зручним для учнів, учителів та батьків. Учні мають змогу стежити за своїми оцінками та домашніми завданнями, батьки можуть перевірити успішність своєї дитини та її присутність на уроках, вчителі економлять свій час на веденні документації. Однак, попри численні переваги, платформа «Нові знання» має і деякі недоліки, які можуть впливати на її ефективність та зручність використання. Зокрема, технічні проблеми, такі як перевантаження серверів та недостатня оптимізація. Зараз ми вивчаємо інші платформи, у серпні будемо вирішувати, чи продовжувати працювати на «НЗ» чи інше.

. З 2023 року педагогічний колектив ліцею почав працювати над науково-методичною проблемою «Реалізація Державних стандартів повної загальної середньої освіти шляхом компетентнісного підходу, використання цифрових технологій в освітньому процесі, виховання всебічно розвиненої особистості, патріота, громадянина» (до 2028 року).

Протягом навчального року проведено 25 засідань педагогічної ради, на яких обговорювалися різні питання, зокрема, такі:

- інтегроване навчання як освітній пазл Нової української школи, ціннісні орієнтири сучасної української школи;
- стан викладання, рівня та якості навчальних досягнень з освітньої галузі «Математика» та з предметів громадянської та історичної освітньої галузі;
- психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах війни (практикум);
- перспективність та наступність в роботі початкової та середньої ланок освіти;
- аналіз профілактичної роботи з попередження випадків булінгу (цькування), насильства, негативних явищ в учнівському середовищі.

Майже на кожну педраду подавалися клопотання про визнання сертифікатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Це свідчить про мотивацію педагогів до професійного удосконалення, підвищення своєї методичної майстерності та професійного розвитку. Сприяє цьому **методична робота**, налагоджена у ліцеї через функціонування методичної ради та 8 методичних комісій, засідання яких проводилися згідно планів. Усі комісії проводили змістовну і результативну роботу, на засіданнях опрацьовували актуальні теми, новації, ділилися власним досвідом, там дійсно можна було побачити родзинки педагогічної діяльності. 7 педагогів ліцею є керівниками МК громади, а вчитель географії Кошелюк М.В. очолює методичну раду громади.

Учителі брали участь у різноманітних освітянських заходах, 4 педагоги взяли участь у виставці дидактичних і методичних матеріалів «Творчі сходинки педагогів Волині», 3 методичні розробки було представлено на обласній виставці, з них 2 були відзначені: диплом I ступеня (учителі історії Нінічук З.А., Хомік Л.І.), диплом II ступеня (вчитель початкових класів Гурська Н.В.).

Освітня діяльність. У 2023-2024 н.р. освітній процес для учнів 1-11-их класів було організовано у змішаній формі у дві зміни, за п'ятиденним режимом навчальних занять. У асинхронному режимі кожен здобувач освіти мав доступ до навчальних матеріалів та завдань у будь-який зручний для себе час на власній сторінці у блокноті OneNote. Педагоги враховували, що учням наодинці значно складніше опановувати освітню програму, тому викладали матеріал максимально доступно і систематизовано. А для виконання домашніх завдань залучали різні формати, зокрема, пропонували кілька варіантів домашнього завдання на вибір, використовували різноманітні онлайн інструменти та платформи (На Урок, Quizziz, Prometheus, Kahoot, EdEra, Всеукраїнська Школа Онлайн, Всеосвіта) й створювали власні тестові завдання та відеоматеріали.

Для учнів, які з різних причин не змогли приступити до змішаної форми навчання, було організовано здобуття освіти за індивідуальною сімейною (домашньою) формою, навчальний рік за якою завершили 30 учнів.

Проводився моніторинг якості навчання. Якість знань за підсумками року становить 34%, порівняно з минулим навчальним роком показник знизився на 6%, а в порівнянні з I семестром підвищився на 5%. Порівняно з минулим навчальним роком, кількість учнів, які закінчили навчальний рік з високим рівнем навчальних досягнень, збільшилася аж на 1 учня, проте на 17 зменшилася кількість учнів з достатнім рівнем. Середній і низький рівень також збільшився: на 22 середній рівень, на 12 –початковий. Середній бал по Ратнівському ліцею №1 становить 8 балів. Детальний моніторинг якості навчання здійснено у підсумкових наказах, конкретніше це питання буде обговорене на серпневій педраді, засіданнях МК. Всі ми розуміємо, що війна, стрес, тривога, напруга, вимушена еміграція – це все негативно позначилося на психічно-емоційному стані наших дітей, знизило їхню мотивацію. Попри усі ці складнощі і те, що у цьому навчальному році факультативи і ДІЗи не проводилися, ми продовжували приділяти достатню увагу **роботі з обдарованими дітьми** та розвивали їхні інтелектуальні здібності, проводили індивідуальну підготовку учнів до олімпіад, турнірів, конкурсів; були створені умови для реалізації потреб учнів у спортивних заняттях, працювали 2 секції МАН з географії та історії. Продовжувало роботу учнівське наукове товариство «Ерудит», в якому працювали такі секції: математики, іноземної мови, української філології, природничих наук, історії. Напередодні Дня науки в Україні у ліцеї було проведено підсумкову науково-практичну конференцію «Перші кроки до науки», на якій 13 учнів представили свої науково-дослідницькі проєкти з цих предметів. І я безмежно вдячна нашим учителям – Півень О.М., Кіпень Н.П., Михалевич Л.М., Сидорук Б.П., Бохенській Е.Ю., Пінкевич А.В., Шинкаруку Я.В., Кошелюк М.В., Хомік Л.І., Нінічук З.А., Михалевичу В.А., Шоломицькій Т.А., Сашко О.П. - за цю велику додаткову роботу. Інтелектуальні та творчі конкурси в цьому навчальному році проводилися у змішаному очно-дистанційному форматі. Незважаючи на це, учні брали активну участь у запропонованих змаганнях та досягли хороших результатів. У всіх турнірах, окрім інформатики, математики, учні нашого ліцею взяли участь і вибороли III місце на обласному етапі турнірів юних журналістів, фізиків, хіміків, правознавців, істориків та фізиків- юніорів. Одна учениця за результатами турніру була учасницею Всеукраїнського етапу з правознавства у збірній команді Волинської області, де також зайняли III місце. Олімпіади: районний етап – I місце з екології, німецької мови і математики, II місце із хімії та інформаційних технологій, III м – з хімії. 5 учнів були учасниками обласних олімпіад, але призових місць не здобули. Зазначу, що після адміністративної реформи Ковельський район став найбільшим у області, тому районний рівень для нас тепер, як колись обласний. Для нас важливе кожне досягнення вихованців: чи то рівень селища, громади, району, області, чи всеукраїнський, чи міжнародний. Головне, що успіх є, це окрилює дітей і надихає вчителів. Тому вдячні за те, що нашим учням були виплачені одноразові премії Ратнівського селищного голови на святі 28 травня. Наказом Управління гуманітарної політики Ратнівської селищної ради від 23.05.2024р. № 90 «Про відзначення обдарованої учнівської молоді» були нагороджені 13 учнів ліцею, які отримали одноразову премію Ратнівського селищного голови (загальна сума – 14 550грн.) найбільша з яких у розмірі 3000 грн, найменша -450 грн. Окрім того, по 1500 грн отримали 2 команди волейболістів (хлопці та дівчата).

Діяльність усіх ланок освітнього процесу спрямована на спільний результат. Однією з таких ланок є **робота бібліотеки**, яка спрямована на допомогу здобувачам освіти в успішному засвоєнні навчальних програм, використання бібліотечного ресурсу,

забезпеченні можливостей найбільш повного й швидкого доступу до літератури. Книжковий фонд нараховує 18 773 примірників книг. З них художньої літератури - 6 600 екз., навчальних книг – 12 133 . З 1 вересня 2023 року отримали 1981 підручник для учнів 5-6 класів, окрім української та зарубіжної літератури, інформатики у 5 та мистецтва у 6 класах; 45 методичних посібників для вчителів, які викладають в Новій українській школі, 2 - для дітей з ООП, що навчаються у 5 класі. Придбали у підприємця Філіпчук О.І. 58 примірників дитячої літератури на суму 4000 тисячі гривень. Завдяки акції «Подаруй бібліотеці книгу» наша книгозбірня поповнилась на 345 екземплярів книг. Вся література облікована, а підручники занесені в програму «КУРС: Школа». З бібліотечних фондів вилучені застарілі підручники, повністю списана вся російська література. За 2023-2024 навчальний рік відвідування бібліотеки становило 5712 читачів, книговидачі 7743 екземплярів художньої літератури.

Підсумки виховної роботи за 2023-2024 н.р.

Виховна діяльність ліцею здійснювалася НАСКРІЗНО в процесі організації:

- освітньої діяльності;
- позаурочної та позакласної діяльності;
- роботи органів учнівського самоврядування;
- взаємодії з батьками;
- співпраці з різними службами та установами

Безумовно, **громадянське та національно-патріотичне виховання** наразі є пріоритетним напрямком виховної роботи. Класні керівники, педагог-організатор, учителі історії проводили з учнями уроки мужності, виховні години, тематичні уроки, вікторини, конкурси, флешмоби, челенджі, віртуальні подорожі, акції, онлайн-вікторини та ігри, організовували перегляди художніх і документальних відеофільмів, відеороликів, квести, оформлення тематичних зон, презентації творчих робіт, виконання міні-проектів, зустрічі учнів з військовослужбовцями, які стоять на захисті України. Учнівським самоврядуванням разом з педагогом- організатором було відзнято та опубліковано в соціальних мережах відеоролики-заклики «Ми за МИР», «Пам'ятаємо. Єднаємось. Переможемо», онлайн-читання поезії «Величай рідну мову», флешмоб «Чому я пишаюся своєю країною?», «24.02.2024» фотокалейдоскопи до національних свят. До 153-річчя від Дня народження Лесі Українки, з метою залучення учнів початкової школи до читання української літератури, серед учнів 1-4 класів було проведено конкурс читців поезії Лесі Українки. Вихованці гуртка «Юні екскурсоводи» накопичували матеріали про події сучасної російсько-української війни (інтерв'ю з учасниками бойових дій та родичами загиблих випускників ліцею, поновлення експозиції музею про загиблих випускників ліцею). Учні та вчителі долучалися до написання Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності, загальноукраїнської акції «Запали свічку пам'яті» в День пам'яті жертв голодоморів. Щоденно о 9 годині, з використанням системи оповіщення, у ліцеї проводилася загальнонаціональна хвилина мовчання, для вшанування пам'яті загиблих внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Учні та працівники ліцею щоразу долучалися до зустрічі скорботних кортежів «НА ЩИТІ», шлях яких пролягав через наше містечко, щоб віддати останню шану загиблим захисникам.

Важливою складовою виховної роботи є **екологічне виховання**. На виховних годинах класні керівники з учнями обговорювали питання збереження та відновлення природи та її ресурсів. Традиційно ліцеїсти брали участь у акціях до Всесвітнього дня

прибирання World Cleanup Day «Хай небо буде мирним, а Україна чистішою!» та «За чисте довкілля», здійснювали заходи з благоустрою території ліцею, виготовляли еко-торбинки в рамках Всеукраїнського проєкту «Мішечок», проводили акції «З турботою про птахів», сортували вторсировину та здійснювали просвітницьку роботу щодо важливості правильного сортування сміття та кінцевого результату його переробки. Вже другий рік поспіль наш ліцей долучився до Всеукраїнського проєкту Flowers4School, в межах якого на клумбах ліцею, було висаджено первоцвіти, які отримали від організаторів акції. Хорошим декоративним доповненням вуличного озеленення ліцею стали саджанці магнолії, декоративна штамбова верба, куш калини та інші нові рослини, які подарували працівники навчального закладу. Працівники та учні провели у шкільному саду санітарну обрізку 25-ти річних фруктових дерев, сформували крони малих саджанців. Заклад освіти брав участь у конкурсах екологічного характеру, які організовувала Ратнівська селищна рада. Це конкурс зі збору пластику, склотари серед комунальних установ Ратнівської селищної ради. Спільними зусиллями батьків та учнів, за кількістю зібраної вторсировини, ліцей посів II місце та отримав грошову винагороду у сумі 15000 грн та у конкурсі серед закладів освіти Ратнівської селищної ради на кращий відеоролик про укладання договорів про надання послуг з поводження з побутовими відходами «Уклади договір - збережи довкілля!», де ми здобули I місце й отримали ще 15000 грн. Виграні кошти було спрямовано на купівлю 13 диванчиків для обладнання у ліцеї зон відпочинку для дітей та частину занавісок для актового залу. Другу частину за тюль, до речі, оплатили наші випускники (6300грн.) У травні було проведено акцію-конкурс зі збору макулатури «Збережи дерево – здай макулатуру», в результаті якої було зібрано 930 кг, яку невдовзі здамо і матимемо певні кошти на спецфонді.

Пропагандистами екологічного руху в нашому закладі освіти є вихованці гуртка «GREENWOOD» з їх керівником Авер'яною Т.А. Вони є ініціаторами екологічних заходів не лише у ліцеї, а й у громаді. Саме вони запустили у нашій громаді проєкт «Крила» зі збору пластикових кришечок і для цього у магазинах та установах селища діти встановили контейнери для збору кришечок, які в подальшому буде передано на переробку в благодійний фонд «ОВЕС», а всі виручені кошти від цього буде спрямовано на безпілотники для ЗСУ.

Не менш важливим є **фізичний розвиток** наших учнів. До Дня туризму було проведено: загальношкільну ранкову зарядку, олімпійські уроки, спортивно-туристські змагання, квест, конкурс малюнків «Стежками рідного краю», пробіг «Біжу за Героя». Найактивніші спортсмени ліцею стали учасниками відкритого Олімпійського уроку, який був проведений представниками Волинського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Наші учні долучилися до «Всеукраїнської національно-патріотичної онлайн-руханки до Всесвітнього дня руху заради здоров'я» для встановлення рекорду України з масштабного виконання руханки. Вперше цього року спортивні команди від нашого ліцею брали участь у районному етапі Всеукраїнських змагань «Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» і показали хороший результат - II місце з футзалу та I місце з волейболу. Приємним сюрпризом стало те, що за I місце з волейболу Ратнівський селищний голова Віталій Бірук преміював команду 15000 грн для розвитку спортивної бази ліцею. Зараз якраз бухгалтер працює над оплатою цієї накладної.

В умовах воєнного стану важливо було надати здобувачам освіти знань з основ **безпеки життєдіяльності**. З цією метою з учнями були проведені різнопланові заходи: інформаційно-профілактичні зустрічі учнів з фахівцями ДПРЧ-14 Управління ДСНС України у Волинській області, з фахівцями Ратнівського відділення «Волиньгаз», з представниками Ковельського РУ ГУ ДСНС України та місцевого відділення поліції.

Також було розроблено інформаційні стенди з безпеки життєдіяльності, створено команду реагування та розроблено алгоритм дій учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти, оновлено паспорт безпеки ліцею. З 15 травня почав функціонувати клас безпеки, у якому облаштовано 7 зон, що містять навчальні та дидактичні матеріали, макети, прилади для практичного відпрацювання дій на випадок різних надзвичайних ситуацій. Сподіваюся, цей клас буде використовуватися на повну потужність. На відкриття такого важливого кабінету селищний голова зробив цінний подарунок – сучасний телевізор.

Напередодні канікул з учнями проводилися інструктажі з правил безпечної поведінки, з відповідними записами у журналах реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності. На канікулярний період адресувалися електронні листи до батьків з порадами профілактики дитячого травматизму.

Соціальний захист дітей. Важливою залишається психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану, яка спрямована:

- на формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей;
- збереження і зміцнення ментального здоров'я та підвищення стресостійкості учасників освітнього процесу;
- ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічної допомоги та самопомоги;
- формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовність брати активну участь у житті своєї держави;
- інформування з питань запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні;
- здійснення психологічного та соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання дітей з ООП;
- захист прав і свобод, створення умов комфортного психологічного середовища.

Роботу в цьому напрямку здійснювали як класні керівники, так і психологічна служба ліцею, яка проводила тренінги, індивідуальні консультації; здійснювала психолого-педагогічний супровід внутрішньо переміщених осіб; надавала інформаційну підтримку щодо джерел консультації. Також проведено заходи, спрямовані на профілактику булінгу, жорстокості та насильства, розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, формування нульової толерантності до будь-яких форм насильства, протидію злочинам та формування безпечної поведінки серед здобувачів освіти. Зокрема, в рамках Всеукраїнського тижня протидії булінгу, Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» були не лише проведені тематичні заходи, а й профілактичні зустрічі здобувачів освіти з поліцейськими офіцерами громади, інспектором сектору ювенальної превенції, практичним психологом КЗ «ЦНСП». ПРОТЕ прикро те, що в учнівському середовищі трапився доведений випадок булінгу (цькування) щодо учениці 8 класу, у результаті чого судом було притягнуто до адміністративної відповідальності батьків неповнолітньої дитини. Наразі на внутрішкільному обліку в ліцеї перебуває 9 учнів, 5 учнів занесено в «групу ризику». Адміністрацією ліцею, класними керівниками, соціально-психологічною службою з такими учнями проводяться заходи корекційного та соціально-реабілітаційного характеру. Турбують причини, через які учнів відносимо до «групи ризику» або ставимо на внутрішкільний облік. Якщо раніше це були в основному порушення правил поведінки в закладі освіти, то тепер - вчинення випадку булінгу (цькування), куріння електронних сигарет, розпивання спиртних напоїв в громадських місцях у вечірній час доби, дрібне хуліганство та пропуски навчальних занять без поважних причин протягом 10 робочих днів.

Зростання кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, зловживання правами дітей сьогодні, як ніколи, потребують невідкладних дій як зі сторони органів

виконавчої влади, так і закладів освіти. Під постійним контролем адміністрації та класних керівників перебували діти, позбавлені батьківського піклування та діти-сироти (3 дитини), діти, що проживають у сім'ях, які опинилися в складних життєвих обставинах, діти з особливими освітніми потребами. У закладі ведеться облік дітей з інвалідністю (12 дітей), дітей – з числа внутрішньо-переміщених осіб (5 дітей), дітей загиблих військовослужбовців (5 дітей), дітей учасників бойових дій, здійснюється систематичний контроль за їх навчанням та вихованням. При виявленні порушень сімейного виховання направляються листи до Сектору «Служба у справах дітей», КЗ «Центр надання соціальних послуг», Ковельського РУП ГУНП у Волинській обл. та проводиться робота щодо зменшення або подолання негативних проявів поведінки учнів. Загалом до відповідних установ протягом року було направлено 20 звернень, а саме: про пропуски навчальних занять без поважних причин, про вчинення випадків булінгу (цькування), інформування про переведення на сімейну (індивідуальну) форму здобуття освіти, про підлітків, схильних до вчинення правопорушень, про дітей, батьки яких виїхали закордон. За рішенням суду 4 батьків наших учнів було притягнуто до адміністративної відповідальності за неналежне виконання батьківських обов'язків.

Увага приділялася **профорієнтаційній роботі**, яка була спрямована на націлення учнів на свідомий вибір професії. Заступник директора з виховної роботи Оксана Грицевич, психологічна служба та класні керівники проводили з учнями 9-11-их класів профорієнтаційні тренінги, виховні години, індивідуальні бесіди, інформативні зустрічі (10 заходів) із представниками професійних закладів освіти та з кар'єрним радником з профорієнтації Ратнівського відділу Ковельської філії ВОЦЗ.

Налагоджена **робота гуртків**, хоча й у значно меншому обсязі, ніж до війни. З 1 вересня 2023 р. у ліцеї діяло лише 6 гуртків військово-патріотичного та екологічного спрямування (11 год.).

- «Юні екскурсоводи»- 1 год. (керівник Нінічук З.А.);
- «Юний захисник України» -2 год. (керівник Боровський Д.В.);
- «Козацько-лицарський гарт» - 3 год. (керівник Хомік Л.І.);
- «Історичне краєзнавство»- 2 год. (керівник Борзовець В.М.);
- «Джура» - 2 год. (керівник Бляшук Н.Й.).

Трохи покращило ситуацію з гуртками те, що у ліцеї працювали 2 гуртки Волинського обласного еколого-натуралістичного центру, та 1 спортивна секція ДЮСШ, та 2 секції (8 год) МАН. У окремих гуртківців є вагомі досягнення, як от **«Юні екскурсоводи»**: переможці регіонального етапу та призери обласного етапу конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» (краєзнавчо-дослідницька робота про загиблих випускників ліцею «Майбутнє України понад усе ; III місце обласного етапу XXIII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості «Об'єднаймося ж, брати мої!» (номінація «Історія України і державотворення», краєзнавчо-дослідницька робота «Наші герої – у наших серцях») – Гуртківці представляли пошуково-дослідницьку роботу «Загиблі та померлі у російсько-українській війні випускники ліцею» на науково-практичній конференції «Перші кроки до науки» у ліцеї. **«GREENWOOD»**: участь у Всеукраїнському відкритому фестивалі дитячої та юнацької творчості, присвяченому Всесвітньому Дню Землі; I місце колективу «Екопіпл» (у складі гуртківців) у конкурсі колективів екологічної просвіти (агітбригад) «Земля - наш спільний дім» серед закладів освіти Ратнівської селищної ради. **«Козацько-лицарський гарт»** - II місце у обласній онлайн-вікторині «Відун» у середній віковій групі (Михайлевська

Анна); III місце у обласній онлайн-вікторині «Відун» у середній віковій групі (Корпач Тетяна). Намагалися досягнути успіху учасники гуртка «Юний Захисник України» - участь у грі «Впоряд» регіонального етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької Військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»); участь у територіальній Спартакіаді серед допризовної молоді; участь гуртківців у територіальному етапі всеукраїнських змагань «Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» зі спортивного орієнтування – III місце.

На завершення узагальнимо **фінансово-господарську діяльність**, про яку я згадувала у різних частинах свого звіту, так як цей вид роботи тісно переплетений з іншими, бо усе пов'язано з фінансами.

Головним розпорядником коштів є управління гуманітарної політики Ратнівської селищної ради, директор є розпорядником II рівня. З 01 травня 2023р. обслуговування закладу здійснюється централізованою бухгалтерією при УГП. За цей навчальний рік три рази змінювалися бухгалтери, які вели облік матеріалів нашого закладу. Звісно, це ускладнює роботу, виникало багато незручностей, непорозумінь, і навіть плутанини. Проте, виплата заробітної плати здійснювалася своєчасно, відповідно до тарифікації та режиму роботи. У вересні 2023р. з нагоди професійного свята було виплачено 24 тис 385 грн. грошової винагороди усім педагогічним працівникам (для порівняння за попередній рік 137 тис 736 грн.) За звітний період премії педагогам не виплачувалися, за винятком 13 учителів, які мали результати роботи з обдарованими дітьми і отримали грошові відзнаки (загальна сума 21 тис 500 грн.) у червні відповідно до наказу управління гуманітарної політики Ратнівської селищної ради від 24.05.2024р. № 53-ос «Про надання премії педагогічним працівникам закладів освіти та культури Ратнівської селищної ради». Своєчасно на сайті висвітлювалися фінансові звіти, але якби я їх не контролювала, а часом просто вимагала, то цього не було б забезпечено. Фінансовий звіт робить бухгалтер, а відповідальність за його оприлюднення несе директор, тому так. УГП активно працює над виготовленням ПКД для опорного закладу:

- на будівництво окремого укриття, вартість документації 247 тис. 800 грн.
- проведення реконструкції та капітального ремонту їдальні (харчоблоку), вартість документації 136 тис 500 грн.

Разом з тим повідомляю, що у вересні 2023р було виготовлено ПКД, за яку заплатили 85 тис 739 грн бюджетних коштів на Капітальний ремонт покрівлі та утеплення фасаду корпусу №1 на суму 17 млн 635 тис 342 грн. І навіть було оголошено тендер по цьому проєкту, але з причин відсутності повного фінансування, процедуру було скасовано.

При підготовці до цього навчального року працівниками ліцею здійснювався дрібний косметичний ремонт класних кімнат, сходів, спортзалів. Селищною радою було виділено додаткові кошти на закупівлю 8 металопластикових вікон (до 100 тис.), які працівники ліцею встановили самостійно, що дало можливість зекономити на оплаті робіт. Також до початку цього навчального року силами працівників ліцею було обладнано ще одне укриття, площею 55 кв.м., яке було просто у жахливому стані. Щоб привести його до більш-менш нормального, працівники трудилися 1,5 місяця і з місцевого бюджету було витрачено на це 18 тис. грн. + окрема сума 8925,00 за придбання 2 біотуалетів. Минулого літа, коли хулігани побили віконне скло у їдальні, довелося терміново вирішувати проблему. Дякую за підтримку і розуміння у цій ситуації селищному голові Віталію Івановичу, були виділені додаткові кошти не лише для ліквідації збитків, що було зроблено частково за

бюджетні кошти (43 тис.) і кошти порушника (87 тис.) , а й на систему відеонагляду, а це 181 тис. 200 грн. Зараз ми маємо 16 відеокамер, встановлених по периметру будівлі, що дає змогу відстежувати практично усю територію.

Щороку, звітуючись, я наголошувала, що електрогосподарство у ліцеї потребує оновлення. Цього року нарешті вдалося замінити частину електропроводки, відновити електропостачання, де його не було уже кілька років. На матеріали для цих робіт було витрачено майже 30 тис. грн. Було замінено у 2 класних кімнатах світильники на енергоощадні та несправні лампи по коридорах.

Роботи з покращення матеріального стану тривають круглорічно. Протягом навчального року було здійснено ремонт приміщення у спортзалі під тренажерну залу, косметичний ремонт класів під інклюзивно-ресурсну кімнату, кабінет безпеки, підсобної кімнати у кабінеті хімії, підсобного приміщення, у якому обладнали місце для зберігання спортінвентаря; Загалом за звітний період було освоєно 293 тис. 316 грн, які були витрачені на матеріали для проведення робіт господарським способом та господарчі товари, серед яких купівля тримера бензинового для благоустрою території, придбання фарби, лаку, деталей для ремонту невиробничого обладнання, засоби пожежогасіння, гумові килимки на пороги і т.п.; 30 тис 050 грн витрачено на придбання комп'ютера, ремонт та обслуговування комп'ютерної техніки. Хай на небагато, та все ж матеріально-технічна база ліцею трохи покращилася завдяки благодійній допомозі від unicef на суму 65 996,16 грн.(це мийні і туалетні засоби, відра, швабри). За рахунок освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету НУШ базова школа) було придбано навчально-технічне обладнання для кабінетів математики, хімії, біології, географії разом із співфінансуванням з місцевого бюджету на суму – 43 тис 725 грн.

73 тис. 160 грн витратили на придбання навчального обладнання для облаштування класу безпеки. (частина коштів була освоєна у 2023, а частина у 2024) Зараз здійснюємо реконструкцію військово-історичного музею, експонати для якого отримуємо від військових та волонтерів. Музей ще потребує додаткових ресурсів. Бюджетних коштів витратили на музей небагато поки що (до 5 тис. грн.) так як усе робимо своїми силами, ризикаємо по секундах та інтернету, щоб придбати матеріали і зробити ексклюзивні експозиції, які висвітлюватимуть героїзм українців.

Готуємося до опалювального сезону. Зараз маємо залишки - дров 30 м. куб, 10 т торфобрикету, 8 м.куб. щепи. Потреба на опалювальний сезон така: 300м.куб. дров, 120 т торфобрикету. За результатами оголошеної пропозиції купівлі деревини паливної укладено договір з ФОПом від 15 квітня цього року на суму 179 тис.010 грн., за яким маємо закупити 153 м. куб. дров. (1170 грн за куб) Постачання дров розпочнеться з липня, оскільки так закладені гроші у кошторисі. Отже, до кінця літа ми будемо мати 54% від потреби у дровах і 8% від потреби у торфобрикеті, на закупівлю якого коштів поки що нема. Тому на сесію селищної ради готуємо звернення про фінансування цих потреб, а також для закупівлі паливно-мастильних матеріалів з метою підвезення учнів. Минулого року приблизно у цей період був виконаний ремонт 1 котла і замінено насос (19 тис.+ 46 тис.), на що використано 65 тис. грн. Спеціалісти визначили придатність

котлів до роботи умовною, оскільки термін їх придатності до експлуатації у одного завершився, а у другого теж добігає до кінця. Заміна котлів потребує значних асигнувань, розробки ПКД, про що, звісно, засновник проінформований. (1 котел – млн.грн.) Була також аварійна ситуація з димохідною трубою, яка переламалася і впала під час сильних вітрів, проте з допомогою місцевого підприємства ТОВ БК СЕРВІСБУДПІДРЯД і керівництва громади (Денисюк, Бірук) проблема була вирішена оперативно і порівняно недорого.(34тис 754 грн). Питання забезпечення твердим паливом залишається відкритим, над цим буду працювати

Для вдосконалення освітнього середовища і покращення матеріально-технічної бази було залучено **благодійні та спонсорські кошти**. Звісно, постійними благодійниками для ліцею є батьки учнів. До початку навчального року вони вкладали кошти на фарбування підлоги, стелі, стін, парт, придбання деяких меблів, світильників, жалюзі. Найбільше вклали коштів батьки 5Б класу (16 тис) 5А (13 тис) 1Б (майже 11 тис), 1А – 8000грн., 9Б – 7 000 (заміна сидінь на стільцях). Є класи, у яких не було потреби робити ремонт, це 10 кімнат. Загальна сума батьківських коштів, витрачених на підготовку до цього навчального року – **89тис. 543 грн.** 8 лютого відбулося відкриття тренажерного залу, створення якого ініціювала Оксана Колотюк, мама Героя України Едуарда Камардіна. У пам'ять про сина- випускника ліцею Оксана Володимирівна придбала тренажерне обладнання для учнів на суму 200 тис.грн., а також телевізор для 6А класу за 10 тис.грн. За підтримки місцевих підприємців було придбано спортивну форму для дітей, синьо – жовті футболки та хустини з патріотичною тематикою, 2 крісла у кабінет психолога, дорогий футбольний м'яч, підвісне крісло-гойдалку для інклюзивно-ресурсної кімнати, – усього на суму 31600 грн. Окрім того на спецфонді маємо кошти як благодійну допомогу від НКЦ «Ера» 30 тис. 500 грн., за які плануємо придбати кольоровий принтер. **Отож, загалом за звітний період вдалося залучити на розвиток закладу 361тис.643 грн. додаткових (спонсорських) коштів.**

Ми живемо в такий час, у який самі стаємо спонсорами і благодійниками заради боротьби і допомоги ближнім. Більше 60 тис. грн. було нами зібрано для допомоги на лікування колегам та їх родичам. Усі учасники освітнього процесу продовжили активно долучатися до фінансової та **волонтерської допомоги військовим**, які стоять на захисті території України та кожного з нас. З початку н.р. ми виготовляли окопні свічки, розпалювачі та передавали на різні напрямки. Обов'язково до пакунків з окопними свічками вкладали дитячі малюнки, поробки та листи, в яких діти дякували ЗСУ за службу та висловлювали свою підтримку. Загалом було відправлено близько 650 окопних свічок та 480 розпалювачів. 6 грудня у День Збройних Сил України, День Миколи Чудотворця учні нашого ліцею відвідали військових, які перебували на лікуванні та реабілітації в місцевій лікарні та вручили їм символічні подаруночки - «миколайчики», що зібрали під час проведення у ліцеї благодійної акції «Долучись до волонтерства». В межах акції «Єднаймося заради перемоги», ми сформували посилки, які були передані військовим через місцевих волонтерів (14 ящиків). Найактивнішими були учні та батьки 3-А (кл.кер. Коротинська О.І.), 4-Б (кл.кер. Гурська Н.В.), 4-В класів (кл.кер. Ковальчук Н.А.)

Учнівське самоврядування, ініціативні діти здійснили збір коштів на купівлю зарядної станції для 77 бригади ДШВ (25 000 грн), брали участь у віншуванні з різдвяно-новорічними святами ратнівчан, заколядовані кошти було спрямовано на придбання пуско-зарядного пристрою для 1-шої окремої танкової Сіверської бригади, в якій служить воїн із нашого селища (4 500 грн), відкриття накопичувальної банки на придбання FPV-

дрона для 77 бригади ДШВ (8740 грн). Загалом діти з учнівського самоврядування зібрали **38тис.240 грн.**

Спільними зусиллями працівників, учнів, вчителів та батьків у межах благодійних акцій «Відмовся від квітів – наблизь Перемогу!», «Смілива гривня», «Долучись до волонтерства», ярмарків «ЗСУ допомагай – перемогу наближай!», «Разом ми сила», «Спільними зусиллями до перемоги», безпрограшної лотереї «Допоможемо ЗСУ разом!» (252 призи на яку надали працівники ліцею) було зібрано **208 тис. 001 грн** для ЗСУ. У I семестрі працівники ліцею фінансово долучилися до збору на купівлю автомобіля для потреб бригади, в якій перебуває батько нашої учениці Семенчук Валентин (7000 грн), продуктових передач військовим (6284 грн). З початку 2024 року 86 працівників ліцею, які дали на це згоду, щомісячно віддавали одноденний заробіток на потреби ЗСУ. Загальна сума донатів від працівників ліцею – 115 тис.111 грн. Ці кошти були витрачені в першу чергу на потреби військових, які є випускниками нашого ліцею та мають родинні зв'язки з учнями та працівниками закладу освіти. Звітність про витрати публікувалася на сторінці ліцею, у соціальних мережах, а з початку 2024 року, інформація щомісячно подавалася в управління гуманітарної політики Ратнівської селищної ради.

Загалом, на потреби ЗСУ у 2023-2024 н.р. було зібрано 361 тис.352 грн.

Головне, найпалкіше наше бажання – перемогти ворога і жити та працювати у мирній Україні. Праця наша нелегка, але дуже важлива і потрібна суспільству. Тому робимо кожен свою справу відповідально і сумлінно.

«Спочатку робіть те, що потрібно, потім - що можливо, лиш тоді ви побачите, що робите неможливе». (Франциск Асизький).